

descartar que sigui un compost llatí o romànic del mot *SAL*, car no sols fóra inexplicable en romànic la forma de composició i obliga a descartar-ho del tot el caràcter sonor de la sibilant (constatat independentment per Amigó, per mi en el document del 1275).

Però el nom de la sal és comú a totes les llengües indoeuropees, sense treure'n el tocari, les del grup balto-eslau ni l'albanès i vella toponímia il·líria. Com sigui, però, que en aquesta vall trobem tants celtismes és natural de pensar en el cèltic, on la toponímia continental ens en dona clars testimonis; les llengües cèltiques insulars tenen formes, sobretot derivades, del tipus *SALIMO-* i sobretot *SALEINO-*, d'on l'irlandès antic *salan*, ky. *halen*, etc.; però tinguem en compte que aquestes formacions en *-en* tenien caràcter merament gramatical, amb funció morfèmica, subsistint-hi al costat, el tema nu, en les altres funcions, per més que en casos com aquest la forma amplificada s'ha generalitzat en els idiomes insulars.

Però la toponímia del continent (*Salàs*, *Sal-etion*, *Sal-acia*) ens demostra que en l'Antiguitat era *SAL*-en cèltic i encara no *SALEIN*.

Aquí devem tenir doncs un compost cèltic de *-SAL-* precedit d'un mot *x*. I llavors es comprèn bé que, perduda la consciència del seu sentit, la població romanitzada sonoritzés la *-s-*. El que ja és més obscur és quin seria el primer component. Proposo conjecturalment un mot de la família del cèlt. comú *UR-* 'verd, frescal': irl. mj. *úr* 'novell, frescal, noble', ky. *ir* 'frescal, verd', car ja he dit que es tracta d'un planell tot aplevat de pasturatges amb una font abundosa. També n'hi ha força testimonis en l'onomàstica de l'Antiguitat: Holder en reuneix molts¹ amb sufix de *Uravus*, *Uriaticum*, *Uriacum*, *Uriio*, *Uritius* és inequívocament cèltic; afegint-hi encara *Urído-lanus*, *Uriconium*, *Uritto*, *Urmentio* (que he documentat en els «Beiträge zur Namenforschung», VIII, p.294), i l'aquità *Urost*, explicat *ibid*, p.205, sense comptar el que he indicat en *EntreDL*, II, c. a la p. 80. sobre la formació d'*e(r)budos*.

D'altra banda com que ens cal explicar la *-t-* de l'*Ortza*l de 1275, crec que hem de suposar més aviat una formació derivada *URDO-*, que en efecte es documenta en les dues branques del cèltic insular: irl. ant. *húrda* 'viridarium', *hurdae* 'viridia', *úrdatu* 'viore', ky. *irder* 'viror, viriditas'.² Formació que compta amb proves clares en el cèltic continental: *Urda*, *Urdo(n)*, *Urdo*no, i en particular un de tan inequívoc com el nom d'home *Urdo-rix* en monedes del Poitou i el Perigord, que devia significar, si fa no fa, 'el capitost del jovent' o 'de la noblesa' (ateses les diverses accepcions del derivat en irlandès).

En conclusió, doncs, podem postular com ètimon, un cpt. un *URDO-SALIS* 'el verger, l'aglevat, de la sal',

base irreprotxable d'*Ortza*l i dels moderns *Orza*l i *Ausa*l.

Extractem la nota publicada a *EntreDL*, II 81-84.

Després hem vist que aquest nom es repeteix i ja d'antic a l'alta Ribagorça. *Orzals* (amb *-s* de plural o genitiu pre-romà) devia ser un paratge d'alta muntanya, a l'altíssima vall d'Erta (a mig camí, monts a través) de Cabdella al Port de Suert, segons un doc. de 1094-1103 del Cartulari de Lavaix «et Bernat At, alia terra ad *Orzals*» (ed. Puig-Ferretter §39.10). —un altre amb poca variant, a la dr. de la N.Ribagorçana com partida del llogaret l'Espluga de Colls, uns 7 k. al SO. d'Areny, a mig camí de Montanyana: a. 1026: «castro Montagnana --- ipsa Splugu de *Orgali*» (SerranoS., *HHRbg.*, 491): entenguem evidt. *Orgali*. Sembla que aquí el nexa pre-romà *-RD'S-* de *URDO-SALIS* s'ha resolt en *rdğ* (espontàniament o per influència de *HORDEUM* 'ordi'. Però el cas és que tant Erta com Colls de Montanyana són terres de molta explotació pecuària (vacum etc.) i pocs ordis ni cereals.

¹ La major part dels quals no és de creure que continguin el nom del brúfol (potser cap, vist que *urus* solament consta bé com a denominació germànica i latina). —² Pokorny *IEW* 827:9; Stokes-Bezz.55.

OS de Balaguer

Poble de la Noguera, muntanya amunt, uns 12 k. dret al Nord de Balaguer.

Pron.local: *òs* oit a Torrelameu, Alfarràs i Albesa; amb *o* intermedia o oberta a Algerri; i així mateix, o *ayòs* a La Sentiu, Casac. 1920; *òs* (o bé *òs de Balagè*) a Albesa, 1931 (Ll. 29, 31); id. a les enqs. de 1956 a tots els pobles del voltant i a la d'Os (xvii, 61-64).¹

*MENTIONS ANT.*² 1035: *Osse* (MiretS, *Castellbò* 71). 1035: «castro de Os aut de Castilione» [Castellbò de Farfanya] (Sanahuja, *Ager*, 327.8f.). 1036: «in termino de *Osse*», afrontant amb Santa Linya (Font Rius, *C.P.* 18). 1063: castro *Hos* (*Li.Fe.Ma.* 1, 55.19; i CCandi, *Mi.Hi.Cat.* II, 20). 1068: Arnau Mir de Tost dona al mon. d'Àger un alou que afr. Or. «flumine Noguerae, Mer. in te. castru Ste. Licinie et in te. de castro Os et castro *Canelas*; Occid. fl. Nogueirola ---» (*MarcaH.* 270, 1142b11). 1070: Os en doc. perdut (segons còpia cat. de 1534, Font Rius, p.60. 2f., cf. p.718 i 719). 1116: «castrum Os» citat junt amb Tartareu (*col.l.* Moreau XLVII, 3, repetit 4 cops); *GGC* 292. 1126: Os (*MarcaH.* col. 1261).

1156: «de Ager et de *Hos* et de Casseres» (Moreau LXVIII) doc. que (segons *Hist.Lgd.*, IV, 1118) continua dient: «--- illa de Ager et illa de *Abos*». 1179: *Oss* en una butlla papal (Kehr, *Papasturk.*, p.581). 1286: *Osse* (MiretS., *Castellbò*, 114). 1295: «un castel